

DØDSSTRAFFEN –

DENS BRUTALISERENDE VIRKNING.

Dagen i dag, d. 10. oktober, er ”Verdensdagen imod dødsstraffen”.

Datoen er fastsat af ”Verdenssammenslutningen mod dødsstraf”. Denne dannedes for 3 år siden af organisationer og bevægelser, der arbejder for dødsstraffens totale afskaffelse.

Amnesty International er en af de deltagende organisationer.

”Thi vind så de , og storm høste de...” (Profeten Hosea 8,7)

Medfører anvendelsen af dødsstraf, at der i et samfund begås færre forbrydelser – dels sådanne, for hvilke, der er dødsstraf, dels færre forbrydelser i det hele taget – samtidigt med at samfundet generelt bliver mindre voldeligt og udvikler sig mod større retfærdighed og tryghed og mod at være et bedre, mere humant samfund?

Eller: Virker dødsstraffen i stedet mere brutaliserende, medførende afstumpethed i de lovgivende, udøvende og dømmende instanser – med afsmitning til hele samfundet – der vil tro, at der findes sort/hvide løsninger på komplicerede psykiske, sociale og økonomiske problemer, herunder eksistensen af kriminalitet, vold, mord? - Bliver et sådant samfund i stedet mere voldeligt?

Tilhængere og modstandere af dødsstraf vil nok se forskelligt på disse spørgsmål, og at måle et samfunds ”brutaliseringsgrad” er en umulig sociologisk opgave, så et objektivt og endegyldigt svar herpå kan ikke gives.

Det lidt mere enkle spørgsmål, om henrettelser medfører, at flere eller færre mord begås i et samfund – altså om anvendelse af dødsstraf har en afskrækkende virkning – er i stedet søgt besvaret i flere grundige sociologiske studier, bl.a. i USA.

Resultaterne har til dels været modstridende.

To af de mest kendte sociologiske undersøgelser er kommet til diametralt modsatte konklusioner.

Ehrlich publicerede i 1975 en artikel ”The Deterrent Effect of Capital Punishment” i hvilken han fandt, at hver henrettelse i USA forhindrede 7 nye mord, som ellers ville være blevet udført. (Hans statistiske metoder og materialeudvælgelse er siden kommet under stærk kritik, nyligt refereret. i en kronik i Politiken d. 6.5.03 af *Flemming Balvig* og *Vagn Greve*.)

Bowers og Pierce fandt modsat *Ehrlich* i stedet i 1980 i deres artikel ”Deterrence or Brutalization: What is the Effect of Executions?”, at hver henrettelse i stedet formentlig var årsag til to nye mord, som ellers ikke ville være blevet begået

I Politikens kronik anføres, at flere senere undersøgelser støtter antagelsen, at dødsstraf har en "counterproductive" effekt, altså ikke har afskrækkende virkning.

Fra kronikken skal også fremhæves, at officielle, nyere undersøgelser, dels fra USA's Kongres, dels fra det engelske Home Office ligeledes konkluderer, at strengere straffe (foruden selve dødsstraffen) har liden eller ingen almenpræventiv virkning, og at den største kriminalitetsbekæmpende effekt opnås ved at sætte ind socialt i slumkvarterer.

Den absurde konsekvens, om *Ehrlich's* data var korrekte, måtte blive, at jo flere henrettelser, der blev foretaget, jo færre mord ville blive begået, således at mange henrettelser i det lange løb ville medføre behov for et stærkt aftagende antal henrettelser. Udviklingen i USA har da heller ikke siden tydet herpå.

(En sådan ekstrem tingsliggørelse af mennesker, hvor deres død kan anvendes blot som et middel til at afskrække andre, synes eksemplificeret i et nyligt ordskitte mellem dommer og anklager i *The New York Times* for 24.2. i år: En anklager søger i en retssal på enhver måde at blokere for, at en sag mod en allerede dødsdømt genoptages. - Dommer: "Siger De hermed, at selvom vi skulle finde, at mr. *Amrine* faktisk er uskyldig, så bør han alligevel henrettes?" - Anklager: "Det er korrekt, høje dommer").

Det er naturligvis uimodsigeligt, at en henrettet morder ikke begår flere mord.

Denne "gevinst" skal imidlertid afvejes imod, at henrettelser altså med en vis rimelig sandsynlighed virker så samfundsforrående og skaber et sådant psykologisk miljø, at andre borgere lettere griber til vold og mord som konfliktløsning, - altså: Dødsstraffen har næppe nogen afskrækkende virkning, - og måske i stedet tværtimod

For *Arthur Koestler* var det indlysende, at det forholdt sig sådan. I sin bog "Reflections on Hanging" fra 1956 gennemgår han dødsstraffens anvendelse op gennem århundrederne. Han fortæller, hvorledes man i England i 1600-tallet havde dødsstraf for selv ganske betydningsløse forbrydelser. Henrettelserne var offentlige og blev ofte udført med ekstrem grusomhed. Ofrene blev hængt, men ved almindelig ophejsning, og inden man langsomt var helt kvalt, blev man igen hejset ned, kønsorganer og eventuelt også indvolde blev skåret ud i levende live og brændt for øjnene af en på et bål. Til trods for sådan fremfærd var forbrydelser dog stadig lige hyppige og henrettelser derfor ligeså.

Når datidens ekstreme henrettelser ikke fandtes at have nogen afskrækkende effekt, er det svært at forestille sig, at nutidige aflivninger kan have det. I mange lande, således bl.a. i USA, foregår de nu under "humane" forhold, skjult for offentligheden og under klinisk "rolige og venlige" forhold, hvor der endog oftest er læger samt altid andet sundhedspersonale til stede. Aflivningen iværksættes som ved en bedøvelse til en operation dog i stedet med indsprøjtning af diverse gifte, så ofret (under et optimalt forløb) synes at sove stille ind.

Jeg kan godt forstå de mennesker, der vil sige: ”Jamen, der findes mennesker så uforanderligt onde, og som har udført så forfærdelige og bestialske forbrydelser, at de ”fortjener” at dø, så vi én gang for alle kan blive fri for dem”.

Hertil er at sige, at vi lever i virkelighedens verden, hvor meget lidt er så sort/hvidt. En sådan dæmonisering af en morder, på hvem ovenstående passer, er formentlig den meget sjældne undtagelse.

Sat på spidsen er virkeligheden i stedet, - selv i et demokrati som USA's -, anderledes:

De dødsdømte er fra ekstremt underprivilegerede minoritetsgrupper. Hovedparten således tilhørende ikke-hvide, - ofte sorte – racer, født ind i sociale og psykologiske miljøer så sølle og forfærdelige, at man ikke kan forestille sig det. De dødsdømte kan ikke sjældent have evt. stærkt nedsat intelligens, er evt. sindsyge (f. eks. skizofrene). Politiarbejdet forud for retssagen er ofte stærkt kritisabelt, selve retssagen en farce med beskikkede, inkompetente og uinteresserede sagførere, der kan sidde og sove under retsforløbet. I de senere år har DNA-analyser, hvor biologisk materiale har været tilgængeligt, igen og igen vist, at mange er uskyldige i det mord, de er dødsdømt for. Opholdet på dødsgangen kan hos det store flertal strække sig over lange åremål, og finder sted i uhumske, overfyldte fængsler med mandlig voldtægt, larmende, evt. sindsyge medfanger og afstumpede, evt. brutale fangevogtere.

Det forekommer mig tragisk, at de i mine øjne ”rigtige” synspunkter på forbrydelse og straf stadig så sjældent efterleves i retsplejen, til trods for at de allerede i 1764 blev udtrykt klart i en bog (”Forbrydelse og straf”) skrevet af en 26-årig jurist, *Cesare Beccaria*. Han argumenterede for, at dødsstraffen hverken var nødvendig eller nyttig og ikke havde nær samme afskrækkende virkning som lange fængselsstraffe. Kontrakten mellem stat og borger berettiger ikke til dødsstraf, idet intet menneske ville lade staten råde over sit liv til fordel for almenvellet. Hævn har ingen plads som grundlag for straf, i stedet bør anvendelsen af straf tjene til at skabe et bedre samfund. En hård straf virker ikke i sig selv afskrækkende. I stedet skal der være uundgåelighed for konsekvenser af en forbrydelse, dvs. der skal skabes stor sandsynlighed for at alle forbrydelser opdages, der skal iværksættes en hurtig rettergang efter enkle og klare love, afsoning skal ske hurtigt efter dommen, og med lighed for loven, som skal håndhæves konsekvent og for alle. Domme skal alle offentliggøres. (Hans bog medførte i datidens Europa en ”revolution”. Dødsstraffens anvendelse reduceredes drastisk).

Når dødsstraffen alligevel i dag stadig bruges meget i mange lande, er det bl.a. fordi det ikke er logikken, der er den stærkeste drivkraft for ønsket om dens anvendelse.

Det drejer sig jo om evt. om forfærdelige forbrydelser, der vækker angst og afsky, vrede og sorg, og udløser krav om beskyttelse og magtfuld handling, samt bevidste og ubevidste ønsker om hævn og gengældelse.

To diametralt modsatte holdninger står her overfor hinanden:

”...liv for liv, øje for øje, tand for tand...” ((2. Mosebog 21,24).

og

”...dersom nogen giver dig et slag på din højre kind, da vend ham også den anden til....”
(Matthæus-evangeliet 5,39).

Baseret på rationelle og irrationelle holdninger og overvejelser vil de fleste mennesker – og samfund – mht. dødsstraf indtage kompromisholdninger mellem disse to yderpunkter.

Om anvendelsen af dødsstraf har en afskrækkende virkning finder jeg, er hverken særlig væsentligt eller interessant.

I sidste instans drejer det sig for mig at se i stedet om, hvordan vi alle mener, at vi mennesker skal behandle hinanden – enkeltvis og i indrettelsen af vort samfund - og hvordan vi bedst kan bestå som et stabilt, fredeligt og humant samfund, og vi selv som fortsat humane, varmt tænkende og følende individer – selvom samfundet og den enkelte udsættes for forfærdelige forbrydelser

Professor *Stephan Hurwitz* (vores første ombudsmand) har 1961 i ”Bøller og prygl. Det menneskelige ansvar” begrundet det på følgende måde:

”Det er ikke fornuften men følelsen, der taler... Trænger samfundet ikke... til en retfærdig harme, der uden alt for megen snak om formål og forebyggelse giver sig udtryk i dom og straf?
... Indignation (er) visselet et uundværligt salt i et samfunds kamp mod forbrydelse og uret, men... spontan harme og hævnfølelse må lures og omformes...
Strafferettens historie er belastet med vildfarelser og grusomme overdrivelser i tider, da der er givet frit afløb for hævn og gengældelse. Her skræmmer i sandhed sporene. Prygl til bøllerne er den første indrømmelse til et princip, der i retsfølelsens navn har autoriseret lemlæstelse af sædelighedsforbrydere, bålbrand af brandstiftere og kogen i sydende olie af falskmøntere.

Indignation er et sprængstof. Rettet mod forbrydelsens årsager i sociale misforhold kan den gøre mere gavn end alle fornuftbetragtninger. Rettet mod lovovertræderen uden humane modhensyn, uden respekt for den enkeltes menneskeværdighed, kan den sprænge århundreders arbejde for at bygge diger mod barbariet. Kravet om voldsomme midler i retsplejen er et udslag af en usikkerhedsfølelse med aggressiv tendens, der er symptomatisk for en nervøs, ustabil samfundstilstand”.

- Flot sagt!!

Søren Ganes
Amnesty Internationals Danske Lægegruppe